

УДК 336.713:330.131.7

С.В. Леонов, канд. екон. наук, доц.,

О.С. Грищенко, ДВНЗ «Українська академія банківської справи НБУ»

УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ ПРИ ЗДІЙСНЕННІ ОПЕРАЦІЙ ПРОЕКТНОГО ФІНАНСУВАННЯ КОМЕРЦІЙНИМИ БАНКАМИ

Постановка проблеми. Аналіз сучасного стану українського ринку банківського інвестування свідчить про те, що все частіше банківські установи використовують і розвивають нову форму здійснення інвестиційних операцій – проектне фінансування, що представляє собою сучасний інструмент вирішення завдань управління інвестиційною діяльністю банків в сфері фінансово-кредитного забезпечення інвестиційних проектів, коли основним забезпеченням наданих позик виступають фінансові потоки проекту, а нарахування процентів і повернення наданих коштів орієнтуються, перш за все, на очікувані надлишки ліквідності і заплановані доходи проекту. Експерти свідчать, що в 2007 році обсяг здійснених банками операцій проектного фінансування збільшився у 2,2 рази в порівнянні з 2006 роком [1]. Серед вітчизняних банків, які активно приймають участь у проектному фінансуванні можна виділити ОTR Bank, Укрсоцбанк, Укрексімбанк, Банк Надра, що інвестують переважно у проекти середнього бізнесу (річні обороти яких приблизно 50 млн. дол. США) [1].

Процес проектного фінансування передбачає, що проекти реалізуються на основі принципів якісного управління ризиками. Саме тому збільшення обсягів участі вітчизняних банків у операціях проектного фінансування повинно супроводжуватися підвищенням уваги до формування ефективних методів управління проектними ризиками.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми пошуку ефективних механізмів управління ризиками, що виникають при банківському проектному фінансуванні, вже досить давно досліджуються в закордонній економічній літературі, а саме в роботах Дж. Сінкі, Дж. Сіднея, Е. Ріда, Л. Раула, Р. Евері, Ф. Стюарта та ін. Серед російських науковців, чії наукові праці присвячені дослідженню вказаних проблем слід відмітити Л.В. Серебрякову, В.О. Базднікіна, О.Е. Барінова, С.А. Воробйова, І.Ю. Солева, В.Ф. Євдокімова, В.О. Кононенко, Ю.Г. Максотова, Р.Б. Нестеренка, І.І. Попкова, А.Н. Щербакова та ін., а серед українських економістів – Д. М. Гладких, В. І. Колеснікова, Г. Ю. Попову, О.Б. Фінкельштейн, В.М. Просяника, О.С. Гришину, А.Ф. Бурдюгова, В.В. Жукова, Т.В. Майорову, Л.Т. Кльобу, О.О. Ляхову та ін. Але в той же час на сьогоднішній день не можна стверджувати, що існуючі механізми управління ризиками проектного фінансування складають довершену комплексну систему. Подальшого дослідження потребує комплекс питань, пов'язаних з розподілом ризиків між всіма учасниками зазначених операцій.

Метою даної статті є дослідження основних методів управління ризиками інвестиційної діяльності банків в сфері проектного фінансування, обґрунтування необхідності застосування страхування як методу зниження проектних ризиків, розробка авторського організаційно-економічного механізму здійснення операцій проектного фінансування комерційними банками, що відрізняється від традиційного за рахунок залучення андеррайтингової компанії та компанії-інтегратора.

Виклад основного матеріалу. Вирішення проблеми управління ризиками, що виникають під час проектного фінансування, є запорукою ефективного управління інвестиційною діяльністю вітчизняних комерційних банків, оскільки їх невирішеність спричиняє:

– підвищення процентів за користування фінансовими ресурсами банків в рамках проектного фінансування та комісійних за оцінку проекту,

організацію цих операцій, нагляд тощо);

– підвищення витрат за проектними роботами щодо підготовки техніко-економічного обґрунтування, оцінки всіх видів ефектів проекту, здійснення маркетингових досліджень та інших допоміжних передпроектних робіт;

– втрати часу на здійснення банками якісного аналізу проекту від подачі заявки до ухвалення рішення про фінансування, що пов'язано з ретельною оцінкою передпроектної документації і великим об'ємом робіт щодо організації фінансування та створення банківських угруповань;

– надзвичайно жорсткий контроль (фінансовий, виробничий, комерційний) за діяльністю позичальника (компанії, що розробляє проект) з боку банку (банківських угруповань);

– втрату позичальником своєї незалежності (якщо банк-кредитор обумовлює за собою право придбання акцій компанії розробника у разі вдалої реалізації проекту).

Сучасний комплекс методів управління ризиками проектного фінансування включає ряд зовнішніх адміністративних заходів, внутрішньобанківські заходи попередження виникнення ризиків, базові методи управління ризиками (відмова, зниження, ухвалення і ухилення), а також галузеві методи. Основні методи управління ризиками, що традиційно відносять до методів ухилення від ризику, та можуть бути застосовані в проектному фінансуванні, представлені на рисунку 1.

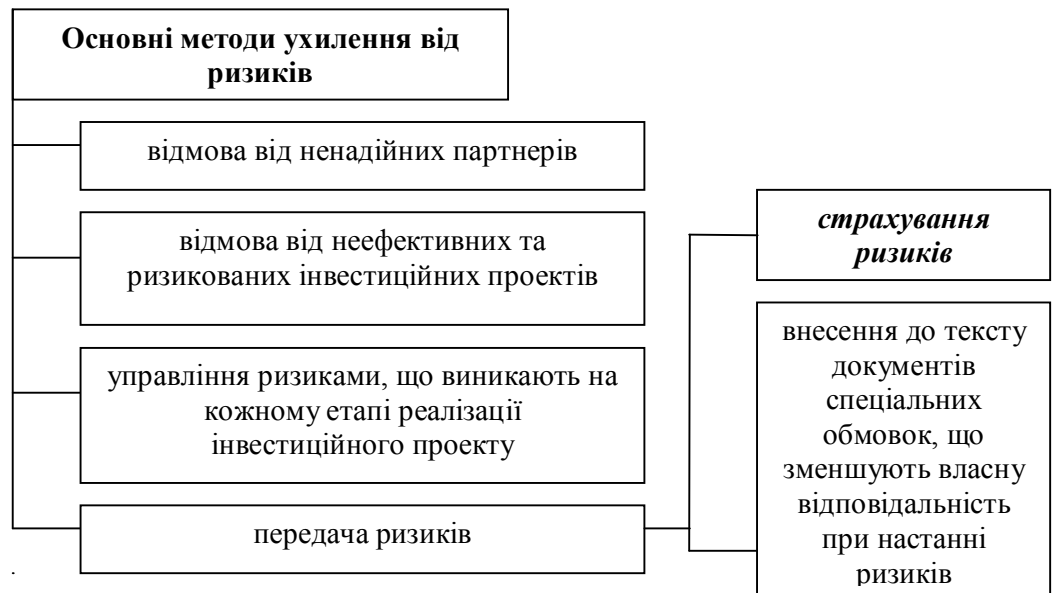

Рис.1. Основні методи ухилення від ризиків, що можуть бути застосовані в проектному фінансуванні

Як видно з рис. 1, одним із традиційних методів ухилення від ризику є страхування. Слід зазначити, що можливості використання цього механізму в рамках проектного фінансування дуже обмежені. Причинами цього є, насамперед, неможливість визначення адекватного страхового покриття, а також існування ряду специфічних ризиків, що не мають ринкової практики страхування. На нашу думку, додатковою гарантією страхування ризиків проектного фінансування можуть стати *андеррайтингова компанія* та *компанія-інтегратор* (рисунк 2).

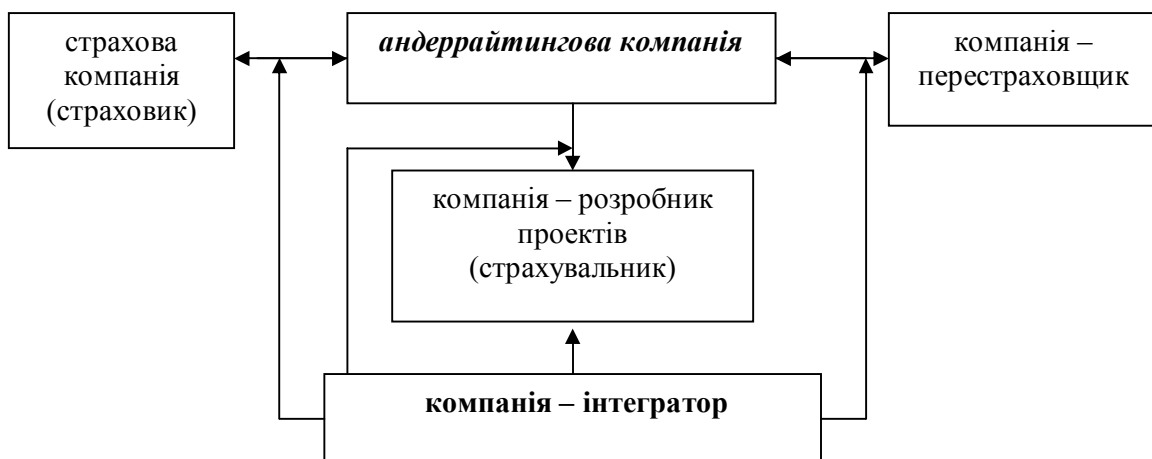

Рис. 2. Запропонована схема взаємодії учасників страхування ризиків проектного фінансування

Запропонована вище схема передбачає, що андеррайтингова компанія займається оцінкою компанії-розробника і самого інвестиційного проекту, виробленням умов страхування та підтриманням партнерських взаємин з компаніями – перестраховщиками. Страхова компанія та компанії – перестраховщики забезпечують лише відповідний об'єм утримання ризиків і не витрачають ресурси на розвиток і підтримку інвестиційного проекту.

Важливу роль в підтримці стабільності запропонованої схеми відіграє рівень регулювання збитків. Саме це обумовлює необхідність появи компанії – інтегратора, яка буде спеціалізуватися на управлінні ризиками проектного фінансування впродовж довгих років. Відповідно, сама система контролю з боку компанії-інтегратора – це система управління ризиками і регулювання збитків між компанією – розробником, страховою компанією і компанією – перестраховщиком. У разі виникнення специфічних ризиків, компанія – інтегратор може взяти на себе функції їх ідентифікації та вибір найбільш доречного підходу щодо управління ним: прийняття або відхилення. У разі прийняття ризиків, компанія-інтегратор може також їх тарифікувати.

Безумовно компанія – розробник проекту в найбільшій мірі зацікавлена в пошуку ефективних механізмів захисту від ризиків. Вона об'єктивно оцінює свої ризики і готова придбати відповідний страховий поліс, який може бути первинною заставою для банку кредитора. Але слід пам'ятати, що, по-перше, страхові компанії пропонують послуги страхування лише системних та найбільш вирогідних ризиків, а по-друге, в сучасних умовах вітчизняне законодавство не дозволяє банкам приймати поліс на страхування проектних ризиків як забезпечення, оскільки існує велика ймовірність того, що страхова компанія відмовиться від виплати страхової суми. Ми вважаємо, що саме введення в запроповану вище схеми взаємодії учасників страхування ризиків проектного фінансування андеррайтингової компанії, призведе до того, що страховикам буде вигідно

працювати з великою кількістю інвесторів.

Висновки. Запропонований механізм страхування ризиків управління інвестиційної діяльності банків в сфері проектного фінансування можна вважати одним із інструментів створення адекватного ринку страхових послуг, формування якого є запорукою поширення операцій проектного фінансування, без яких сучасна банківська система України просто не зможе ефективно працювати. Використання даного механізму дозволить зменшити втрати від системних фінансових та специфічних ризиків проектного фінансування, підвищити ефективність прогнозування фінансових ризиків в короткостроковій та довгостроковій перспективі, що у результаті призведе до зниження рівня процентних ставок за кредит. Це стане запорукою розширення круга інституційних інвесторів, залучення комерційних організацій – професійних учасників ринку до здійснення операцій проектного фінансування. Безумовно, реалізація запропонованого механізму вимагає системного підходу, доопрацювання чинного законодавства і нормативних актів.

Леонов С.В. Управління ризиками при здійсненні операцій проектного фінансування комерційними банками / С.В. Леонов, О.С. Грищенко // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України: зб. наук. праць / УАБС НБУ. – Суми, 2007.– Т. 21.– С. 120-124.